

## Oskamp

toelichting bij de begroting voor 1983, dat er één rechtspositiebesluit zal komen voor alle takken van onderwijs. Aan zo'n operatie zal nogal wat overleg vooraf gaan. Na de wijziging van het rechtspositiebesluit – aldus de memorie van antwoord – zal de begeleiding van de studenten zijn verzekerd. Dat is ongetwijfeld waar, maar hoeveel jaar na de invoering van de PABO zullen wij dat heuglijk feit kunnen vieren en wat doen wij intussen met al die studenten wier begeleiding niet is verzekerd?

Ten aanzien van de eindtermen sluit ik mij graag aan bij de zorg die onder andere door de CDA-fractie in het voorlopig verslag daarover is geuit. Het tegenargument van de Minister, dat de PABO een HBO-opleiding is, is niet erg sterk. Over onze opvattingen over het volgens ons gewenste onderwijs in het Nederlands heb ik al iets gezegd.

Wij zijn het met de vrijblijvendheid die blijkt uit het antwoord niet eens. Daarbij gaat het ons niet zozeer om het niveau van het taalonderwijs, maar om het resultaat ervan en om de vraag welke consequenties dit resultaat moet hebben voor het verkrijgen van het diploma.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben geenszins van plan om een discussie te herhalen, die zich reeds aan de overzijde heeft afgespeeld, maar ten aanzien van de overdracht van rijksscholen aan gemeenten van vestiging moet ons toch iets van het hart. Wij hebben onze spijt erover uitgedrukt, dat dit bij de herstructurering niet vaker is gebeurd. Daarbij duiden wij op fusies tussen gemeentelijke en rijksinstellingen. Wij zijn van mening dat daar wat arbitrair is gehandeld. Ik noem Groningen en Drachten, en daarnaast Winschoten, Leeuwarden, Arnhem, Haarlem en Den Haag. En dan springen natuurlijk speciaal Winschoten en Groningen eruit. Gelukkig gaat er nu alsnog wat gebeuren, zij het dankzij een aanvaarde motie.

Onze vraag over de concrete situatie, dat een docent door een fusie op forse afstand van zijn nieuwe standplaats komt te wonen, beantwoordt de Minister met een verwijzing naar de nadere uitwerking van het Sociaal Plan. Dat zal dus wel goed komen, denk je dan als simpele burger. Maar desondanks zouden we het toch wel erg op prijs stellen als de Minister een klein tipje van de sluier wilde oplichten door ons te vertellen of hij ideeën heeft over de aanpak van dat soort problemen.

Wat het voorgenomen benoemingsbeleid aan rijksscholen betreft past het mij te zwijgen. Maar ik wens de Minister sterkte.

Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie zal het wetsontwerp steunen, maar zij is zich ervan bewust, dat de grote klus van de invulling nog moet komen. Onderwijswetgeving gaat steeds meer lijken op een verzameling lege doppen die worden opgevuld, in het gunstige geval met controle achteraf. Men kan zich afvragen of op deze wijze de rol van het parlement als medewetgever niet op onverantwoordelijke wijze wordt uitgehold. Wat indertijd ook door de Partij van de Arbeid is gewild ter wille van een slagvaardig beleid, dreigt nu wel eens te onttaarden in ongecontroleerde regelgeving, waarover soms zelfs de Minister geen ideeën lijkt te hebben voordat de inspraakronde is voltooid.

□

Mevrouw **Grol-Overling** (CDA):

Mijnheer de Voorzitter! De normalschool werd kweekschool, de kweekschool werd pedagogische academie en de pedagogische academie moet worden: opleidingschool voor leraren in het basisonderwijs. Dezelfde titelinflatie hebben we gezien toen de lector hoogleraar werd en de leraar docent. Als dit wetsontwerp wordt aangenomen, worden de kleuterleidster en de onderwijzer tot leraar bevorderd. Ik zou hen liever leerkracht noemen, omdat ik daarin de kwaliteit hoor doorklinken. Velen van ons zullen zich uit hun eigen jeugd zulke leerkrachten herinneren: bolwerken van kennis en wijsheid, een groot gezag uitstralend in de school zelf, maar ook in de leefgemeenschap van dorp of wijk.

Voortdurend zijn er in de geschiedenis golfbewegingen waar te nemen in de waardering die onderwijzers in de maatschappij genieten. De oude Romeinen zeiden: Quem dii oderunt, paedagogum fecerunt, dien de goden haten, hebben ze onderwijzer gemaakt. De pedagogische taak was in het algemeen opgedragen aan een slaaf en was inhoudelijk niet erg duidelijk. Lang daarvoor, in de Griekse oudheid, kende men al scholen, waar de paidotribès lessen gaf in sport en de kitharistès het bespelen van lier en citer aan de kinderen leerde, en waar de grammatistès de kinderen lezen, schrijven en rekenen bijbracht. Een beroep waarvoor de Griekse maatschappij veel waardering had, omdat de onderwijzer een belangrijke rol speelde in het aankweken van

uitmuntendheid in zaken die de mensen van toen belangrijk vonden. Twee voorbeelden die gemakkelijk aan te vullen zijn met vele anderen, waaruit blijkt dat het aanzien van het beroep sterk samenhangt met de betekenis die de samenleving hecht aan het doel van de onderwijsactiviteit.

Juist bij de PABO is de samenhang met het basisonderwijs een wezenlijk gegeven. Daardoor is de maatschappelijke betekenis van het besluit van vandaag heel ver strekkend.

Er zijn vandaag eigenlijk drie zaken aan de orde: het afschaffen van de HAVO-top, het terugbrengen van het aantal van 150 opleidingsinstituten voor onderwijsgeevenden tot 67 en de opzet van een geheel nieuwe opleiding voor onderwijsgeevenden aan kinderen van 4 tot 12 jaar.

Over het afschaffen van de HAVO-top kan ik zeer kort zijn. Het is goed om een combinatie af te schaffen die niet meer past in ons onderwijsbestel.

Wel is ons uit de cijfers gebleken – en de heer Oskamp noemde dat ook al – dat er plaatsen zijn waar het aantal leerlingen van de HAVO-top dat van de Pedagogische Academie ver overstijgt. Op enkele plaatsen heeft een dergelijke grote HAVO-top een geheel eigen functie verkregen en zijn waarde voor MAVO-abituriënten overduidelijk bewezen. Overdracht van leerlingen aan een andere school is niet mogelijk, omdat de leerlingen vrij zijn in hun schoolkeuze. Overdracht van het personeel aan een andere scholengemeenschap stuit soms op zeer grote bezwaren van het bestuur en de zittende personeelsleden, die zich in hun afvloeiingsvolgorde bedreigd voelen.

Nu is er een aantal HAVO-toppen dat mogelijkheden ziet om een samenwerkingsverband aan te gaan met een school voor MBO. De wet staat dat op dit moment niet toe. De Minister heeft daarover aan de overzijde op 16 juni van dit jaar gezegd: ik sluit niet uit, dat deze mogelijkheid straks wettelijk gecreëerd moet worden. Op 5 juli stond in persbericht nr. 124 van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, dat de Minister het mogelijk gaat maken, dat HAVO-toppen worden gekoppeld aan scholen voor MBO. Er klinkt dus allengs een iets positiever geluid uit de mond van de Minister. Wij willen graag, dat de Minister in deze Kamer nog iets naders zegt over de concrete mogelijkheid van overdracht van HAVO-afdelingen aan scholen voor MBO, eventueel als experiment in die gebieden waar de dichtheid van HAVO-scholen minder groot is.

## Grol-Overling

Ik kom nu te spreken over het tweede element van de zaak die vandaag aan de orde is: het terugbrengen van het aantal pedagogische academies en opleidingen voor kleuterleidsters van 150 tot 67 instituten voor een totaal van 22.000 studenten. Er is veel werk verricht om langs de weg van onderling overleg aan de hand van een richtinggevend spreidingsschema tot de gewenste inkrimping van het aantal instituten te komen. Het gemak waarmee een aantal fusies tussen PA en KLOS is ontstaan, zou wel eens vergelijkbaar kunnen zijn met de graagte waarmee scholen vandaag aan experimenten willen meedoen. Daarin ziet men namelijk een kans om te overleven. Eerdere fusies in het bedrijfsleven, ziekenhuizen en scholen hebben ons geleerd hoeveel aanpassingsproblemen er kunnen rijzen van psychologische, sociale, organisatorische, rechtspositionele en bij het onderwijs ook nog eens van onderwijskundige aard. Een integratieproces verloopt vaak heel moeizaam. De fase van onzekerheid over de eigen toekomst wordt door velen als bijzonder klemmend ervaren. Deze periode van onzekerheid zou dan ook zo kort mogelijk moeten zijn.

Het zal de Minister niet zijn ontgaan dat er juist nu grote onrust heerst in de gelederen van de onderwijsgeveinden. Men wordt als ambtenaar in salaris gekort. Bovendien dreigt men te moeten meebetalen aan de langzamerhand onbetaalbaar geworden onderwijsvoorzieningen. In de wetenschap dat 85% van de uitgaven van het Departement van Onderwijs en Wetenschappen bestaat uit salarissen, ligt het voor de hand dat bezuinigingen daar worden gezocht. Als wij echter als samenleving de waarde van het onderwijs hoog in ons vaandel voeren, dan rijst wel de vraag, of het begrip 'budgettair neutraal' wel zo eng binnen het Departement van Onderwijs en Wetenschappen moet worden geïnterpreteerd.

Als de onderwijsgeveinden zich voortdurend in hun rechtspositie voelen aangetast en het gevoel hebben onevenredig meer dan anderen te moeten bijdragen, zal hun motivatie voor onderwijsvernieuwing er niet op vooruitgaan. Dat betekent schade voor het onderwijs.

Wij hebben overigens met instemming vernomen, dat er reeds principiële overeenstemming is bereikt met de vakbonden over een sociaal plan. Dit

is een waarlijk historisch moment, waarvoor hulde aan de Minister!

Wel moet mij nog van het hart, dat ik verwacht dat de gehuwde vrouwen uit het docentenbestand wellicht minder geneigd zullen zijn om gebruik te maken van de mogelijkheid om vervroegd uit te treden. Onder de huidige belastingwetgeving wordt immers een pensioenuitkering aan een gehuwde vrouw als inkomen bij haar echtgenoot belast, omdat het geen inkomen uit tegenwoordige arbeid van de vrouw is. Wat het effect betreft, werkt de afvloeiingsregeling dus niet op dezelfde wijze voor vrouwen als voor mannen. Ik betreur dat zeer, zowel in het algemeen als hier in het bijzonder, omdat ik aanneem dat juist in de opleiding tot kleuterleidster een aantal gehuwde vrouwen werkt die op zich wel plaats zouden willen en kunnen maken voor anderen, doch dit vanwege de vigerende fiscale bepalingen niet zullen doen. Het is maar goed, dat er nog een Europese Gemeenschap is met een richtlijn!

Dan kom ik nu tot het derde en meest belangrijke punt: de nieuwe opleiding voor leraren in het basisonderwijs. De onderwijzer wordt vernieuwd, zoals de margarine en de wasmiddelen. Bij de wasmiddelen levert zo'n vernieuwing, volgens de fabrikant althans, gewoonlijk meer waskracht op. De consument ontvangt een grotere kwantiteit of een betere kwaliteit en zulks meestal ook voor een nieuwe hogere prijs. Dit wetsontwerp belooft ons meer leerkracht voor de oude prijs. Het onderwijsveld zet daar vraagtekens bij en vreest, dat het voor die prijs niet kan en zelfs dat de onderwijsgeveinden in toenemende mate inkomensoffers zullen moeten brengen om de onderwijsvernieuwing mogelijk te maken. Wij hebben echter te maken met een trein die al heel lang in beweging is. Talloze commissies zijn aan het werk gezet of gegaan. Ook het onderwijs zelf heeft toegeleefd naar de verandering.

Het probleem is echter wel, dat na al dat commissiewerk, al die nota's en rapporten, raadplegingen en plannen er iets in gaat, waarvan nog niemand weet tot welke enorme kosten ons deze vernieuwing, vooral na 1988, zal kunnen voeren. Dit overkwam ons eerder in de geschiedenis, bij voorbeeld bij de kweekschool die in 1952 werd ingevoerd. De Minister begrootte de extra kosten daarvan voor alle  $\pm$  100 kweekscholen op f 500.000 per jaar. Maar toen de wet enige jaren functioneerde, bedroegen deze kosten al vele miljoenen. Hetzelfde gebeurde

met de invoering van de Mammoetwet in 1968. Die wet verslond geen miljoenen, maar miljaren. Wij zijn thans niet meer in een positie dat wij ons dergelijke misrekeningen kunnen permitteren. Ondanks de weinig bemoedigende historie op het gebied van de financiering van onderwijsvernieuwingen, beschikken wij niet over harde gegevens om de berekeningen van de Minister tegen te spreken en dus krijgt hij het voordeel van de twijfel. Voor toekomstige onderwijsvernieuwingen lijkt het ons een goede zaak eerst naar de beschikbare financiën te kijken om te zien welke doelen daarbinnen haalbaar zijn.

Nu terug naar de rijdende trein: de nieuwe PABO. De eerste opvallende wijziging met de vroegere opzet is de keuze voor een vierjarige opleiding. Dit spoort met het overige HBO en lijkt zinvol te besteden aan verdieping, meer nog dan aan verbreding van de opleiding.

Evenzeer in de geest van het tertiair onderwijs is de invoering van een propedeutische fase in de PABO. Bij nadere beschouwing vallen echter wel enige significante verschillen op met propedeuses van elders. Wordt bij voorbeeld op universiteiten de propedeutische fase afgesloten met een examen, hier vermeldt de Minister in de concept-algemene maatregel van bestuur dat hem vooralsnog geen propedeutisch examen voor ogen staat. Wel verwacht hij dat de student aan het eind van de propedeutische fase een schriftelijk advies ontvangt omtrent de voortzetting van zijn studie. Voorwaar, een interessante omkering van rollen: de meesters, niet de leerlingen maken schriftelijk werk ter gelegenheid van de afsluiting van de propedeutische fase. Of de student zich iets van dat advies zal moeten aantrekken, hangt af van het reglement van zijn school.

De voorgestelde propedeuse zal drie doelstellingen moeten waarmaken: beroepsoriëntatie, zelfdeterminatie en verwijzing, en dat alles binnen de tijd van één jaar. In het onderwijsveld blijkt de gedachte te leven, dat er wel meer kans bestaat, dat na twee jaar een verantwoord advies vanuit de docenten gegeven kan worden. Het lijkt me minder juist, dat de Minister zich wat dit betreft beroept op de gewenste gelijkheid van propedeuseduur met die van andere hbo-instellingen, zoals voorgesteld in de ontwerp Wet op het Hoger Beroepsonderwijs. Slechts als de discussie met het andere hbo andere resultaten oplevert, is de Minister bereid tot consequenties

## Grol-Overling

voor de lerarenopleiding. De relatie met het basisonderwijs is hier mijns inziens van veel groter belang. Dit heeft goede leerkrachten nodig. Bij een te korte propedeutische fase zal het minder goed of niet mogelijk zijn, echte inhoud te geven aan de toch goede doelstellingen ervan, die in het belang zijn van de student zelf, van het toekomstig basisonderwijs en van een betere besteding van overheidsfinanciën.

Wat de stages betreft, hebben wij er nota van genomen, dat de verplichte stage in het basisonderwijs 20 weken zal bedragen, naast 3 weken verplichte sociaal-culturele stage en twee korte stages in het speciaal onderwijs en de verzorgingsstructuur. Dan blijven er nog 8 weken over ter vrije besteding per instituut. Wij zouden het betreuren indien deze laatste 8 weken ver weg van het basisonderwijs zouden worden doorgebracht, al hebben wij begrip voor het verlangen van de Minister om de maatschappelijke ervaring van de studenten te willen verbreden. Wij hebben ons niettemin laten overtuigen door de argumenten van de Minister in zijn memorie van antwoord aan deze Kamer. Wij vinden met hem dat opleidingsscholen voor leraren een grote vrijheid moeten hebben bij de opzet van het hele program, inclusief het stageprogram.

Maar, daaraan stellen wij wel één voorwaarde en die is, dat er volstreekte duidelijkheid komt over de te bereiken eindtermen. Het wetsontwerp dat voor ons ligt voorziet hierin niet, maar verwijst voor de eindtermen naar de algemene maatregel van bestuur. Het concept van de algemene maatregel van bestuur lezende, stuiten wij op een indrukwekkende lijst met richtlijnen voor instellingseindtermen. Daarnaast wordt vermeld, dat de scholen in hun instellingseindtermen de overheidseindtermen dienen op te nemen. Een echte definitie van dat begrip 'overheidseindtermen' staat niet in de stukken. Wel staat er dat deze overheidseindtermen 'mede een weerspiegeling zullen zijn van de beleidsprioriteiten die gelden ten aanzien van het basisonderwijs'. Ik lees die zin nog eens: mede een weerspiegeling van de beleidsprioriteiten die gelden ten aanzien van het basisonderwijs. Ook bij nadere lezing vermag deze zin mij niet gerust te stellen! Ik zou er graag de volgende uitleg aan geven en hoor dan wel van de Minister of dat klopt: de overheidseindtermen zullen exact de kennis en kunde benoemen die een leerkracht

dient te hebben om in het basisonderwijs adequaat te kunnen functioneren.

Ik verwacht van zulke eindtermen, dat ze geformuleerd zijn in termen van meetbaar gedrag. Bij voorbeeld ten aanzien van Nederlands: een leraar basisonderwijs moet de Nederlandse taal foutloos kunnen spreken, lezen en schrijven. Het feit, dat de overheidseindtermen er nog niet staan, wil ik opvatten als een teken van hoop – dus niet als lege dop maar hoop, dat er nog veel aan kan gebeuren. Ik vraag de Minister dan ook met klem om onze zorg over de eindtermen weg te nemen door er in deze Kamer uitvoerig op in te gaan.

Wij hebben bij andere onderwijssoorten gezien, dat er enorme verschillen in kennis en vaardigheid bij de leerlingen van verschillende scholen gaan optreden, indien er geen eindtermen zijn. Wij zien dat bij voorbeeld bij het basisonderwijs, zoals blijkt bij de instroom in de brugklassen. Hetzelfde blijkt bij de sociale academies en de opleidingen voor fysiotherapeuten. Juist bij de PABO is de gelijkheid in kwaliteit van de opleidingen zo belangrijk, gezien de rechtstreekse invloed van de 'afgestudeerden' op de basisschool en daarmee op het fundament van het hele Nederlandse onderwijsgebouw.

Tegen die achtergrond zien wij centrale toetsing van de in de overheidseindtermen gewenste kennis als het veilig stellen van de deugdelijkheid van het basisonderwijs. In de memorie van antwoord meldt de Minister, niet voornemens te zijn nadere bepalingen te stellen over centrale toetsing. Hij meent, dat er ook andere instrumenten zijn, die in combinatie waarborgen zijn voor de deugdelijkheid van het onderwijs. Ik zou de werking van deze instrumenten één voor één alsook in combinatie willen aanvechten.

Als eerste noemt de Minister de eisen die gesteld worden ten aanzien van de bevoegdheden van de opleidingsdocenten. Ik meen, dat ook bevoegde en bekwame docenten in de verleiding kunnen komen om geleidelijk aan hun normen te verleggen, als er geen maatstaf is voor het te behalen niveau.

Als tweede noemt de Minister de minimumlessentabel. Mijn verweer daartegen is, dat indien men zich al houdt aan de minimumlessentabel, dit nog geenszins een garantie betekent, dat een x aantal lessen automatisch leidt tot enig beoogd resultaat. De Rekenkamer constateerde onlangs dat op een drietal scholen, ondanks daar bestaande minimumles-

sentabellen, niet alle lessen werden gegeven. Persoonlijk had ik deze constatering van de Rekenkamer overigens niet nodig.

Als derde instrument voert de Minister de cursusduur aan. Ach, mijnheer de Voorzitter, wij kennen allemaal toch wel het grapje van de dorpsbewoners die mateloos vertrouwen hebben in hun arts, die naar hun zeggen zo geleerd is, omdat hij 12 jaar over zijn studie heeft gedaan!

Dan komen de toelaatbaarheidsvoorwaarden als garantie voor kwaliteit. Ik stel vast, dat wie HAVO haalt met welk pakket dan ook en voor dat HAVO-eindexamen vijf zessen scoorde en een vijf, bij voorbeeld voor Nederlands, toelaatbaar is voor de PABO. Te meer daar andere HBO's wel eisen stellen aan het pakket van de HAVO-leerling, dreigt de PABO het voor een deel te moeten doen met bovenbedoelde 'minimalisten'.

Hierna noemt de Minister de voorschriften ten aanzien van de praktische beroepsvoorbereiding. Hierop wil ik zeggen dat het denkbaar is dat iemand in zijn vrije stageruimte opnieuw kiest voor bij voorbeeld een sociaal-culturele stage. Dan heeft zo'n student van de in totaal 35 stageweken er 15 buiten het basisonderwijs doorgebracht. Dat vind ik te veel.

Hierna volgen de voorschriften voor het opstellen van een instellingswerkplan, een activiteitenplan en een aantal documenten ten behoeve van examinering. Deze voorschriften zien er inderdaad prachtig uit. Ik verwacht echter dat het ondoenlijk zal zijn de naleving van al deze plannen bij voortdurend afdoende te controleren. Ik vind ook eigenlijk dat een dergelijke controle haaks staat op de grote mate van vrijheid die de Minister de opleidingsinstituten wil geven bij de inrichting van het onderwijs. De onderwijsinstellingen hebben overigens ook krachtens artikel 208 van de Grondwet recht op vrijheid van richting en inrichting.

De Minister noemt als laatste punt ter bewaking van de kwaliteit 'de eindtermen die van overheidswege worden voorgeschreven, etc.'. Na dit punt is elk 'etc.' voor ons overbodig. Met eindtermen van overheidswege zijn wij het ten zeerste eens, onder voorwaarde dat de overheid daadwerkelijk controleert dat de kandidaten aan die overheidseindtermen voldoen. Dit kan naar onze mening het best geschieden via een centrale toetsing van uitsluitend die leerstof die onmiddellijk relevant is voor het

## Grol-Overling

basisonderwijs. Zó zien wij de bewaking van de deugdelijkheid van het onderwijs door de overheid.

Het zij mij verre te pleiten voor een allesomvattend staatsexamen of voor welke vorm dan ook van staatspedagogiek. Wij vinden dat naast dat stukje centrale toetsing een aanmerkelijk ander deel van de toetsing veel beter op instellingsniveau kan plaatsvinden. Ik denk daarbij onder meer aan de praktijk, de pedagogisch-didactische vorming en de sociale vaardigheden. Met die duidelijkheid over wie voor welke eindtermen verantwoordelijk is, vinden wij ook de aan de opleidingsscholen geboden vrijheid veel reëler.

Ten slotte wil ik nog graag beklemtonen dat de PABO's naast de opleiding van nieuwe leerkrachten een bijzondere taak zullen moeten krijgen bij de nascholing van zittende leerkrachten ter specialisatie in hun functie en in alle gevallen voor bijscholing op het nieuwe basisonderwijs. Daarnaast zullen er ook leerkrachten zijn die een tijd buiten het onderwijs hebben gestaan vanwege werkloosheid of de zorg voor een gezin. Ook voor hen zal nascholing nodig zijn om de snelle veranderingen bij te kunnen houden en te gelegener tijd weer actief mee te kunnen doen.

Ik kom nu tot een eindconclusie. De CDA-fractie zal het voorliggende wetsontwerp aanvaarden. Wij hopen dat de Minister goede nota wil nemen van ons kritisch commentaar op de concept uitvoeringsbesluiten. De Minister heeft reeds in augustus jl. een eerste paal voor een PABO te Rotterdam geslagen, in de verwachting dat de Eerste Kamer het wetsontwerp PABO niet zou verwerven. Wat ons betreft kan de Minister – nu met onze noodzakelijke instemming – voortgaan met het slaan van palen!

□

De heer **Heijne Makkreel** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Enige tijd geleden hebben wij de Wet op het basisonderwijs aangenomen. Dit is vanmiddag al gereleveerd. De samenvoeging van kleuteronderwijs en basisonderwijs tot één instituut leidt ertoe dat ook de opleiding van onderwijsgeevenden zal moeten worden gecombineerd. Het nu voorliggende wetsontwerp doet dit. Het ontwerp bevat de daartoe nodige wijzigingen. Daarnaast bevat het een aantal stroomlijningen die, evenals de hoofdstructuur die in dit wetsontwerp wordt gegeven, in hoofdlijnen onze

instemming hebben. Vorige sprekers hebben ook reeds opgemerkt dat het volstrekt duidelijk is dat bijzonder veel aan de uitvoeringsmaatregelen zal moeten worden overgelaten. Toch wil ik een relativerende opmerking maken over de betekenis van zowel de hoofdstructuur als van de uitvoeringsmaatregelen; een relativerende opmerking die ten reële ook van toepassing is op het vorige wetsontwerp dat wij vanmiddag hebben besproken.

Het is duidelijk dat de kwaliteit van het basisonderwijs afhangt van de kwaliteit van de PABO. De kwaliteit van het basisonderwijs geeft af en toe reden tot zorg. De heer Oskamp heeft gesproken over het belang van de beheersing van het Nederlands. Ik heb reden om af en toe de beheersing van het Nederlands die bij sommige studenten in het HBO blijkt niet zo bevredigend te vinden. Ik druk mij nu voorzichtig uit! De PABO zal hierin moeten voorzien en het is duidelijk dat de kwaliteit van de PABO van buitengewoon groot belang is voor het resultaat dat het basisonderwijs levert. Het resultaat van het basisonderwijs is op zijn beurt van bijzonder groot belang voor de ontplooiingsmogelijkheden van degenen die daardoor worden afgeleverd en voor hun kansen in het vervolgonderwijs.

Toch moeten wij ons realiseren dat een wettelijke structuur inclusief de uitvoeringsmaatregelen, voorwaarden kan en moet scheppen, voor een goede kwaliteit van de PABO, maar zij kan geen kwaliteit garanderen. Als wij het idee hebben dat die garantie gegeven kan worden en dat wij bij decreet kunnen vastleggen wat de kwaliteit van de PABO zal zijn, dan overschatten wij onze mogelijkheden. Ik zie het niet als mogelijk om een onderwijskwaliteit wezenlijk op papier vast te leggen. Een lesstofomschrijving en een schoolwerkplan of meer van dergelijke stukken kunnen een nadere uitwerking van die uitvoeringsmaatregelen zijn. Ook eventueel op te leggen eindtermen zijn een nadere uitwerking. Maar al deze stukken kunnen nog geen onderwijskwaliteit garanderen.

Steeds zullen dergelijke papieren bepalingen moeten worden geïnterpreteerd en uitgewerkt moeten worden. De manier waarop dat gebeurt, zal altijd van instituut tot instituut verschillen. Dit kan leiden tot kwaliteitsverschillen.

Van belang is welke attitude aan de PABO-student wordt bijgebracht ten opzichte van de lesstof. Ook in dit verband wil ik duidelijk de aandacht

vestigen op de attitude van de PABO-student ten opzichte van het belang van de Nederlandse taal. Wij mogen nooit verwachten dat op de basisschool goed Nederlands wordt gedoceerd als de onderwijzer – die eens dus PABO-student was – het Nederlands niet zo belangrijk vindt.

▼ Niet primair de wijze waarop hem het Nederlands is bijgebracht, is interessant – het is wel een conditie dat het hem goed wordt bijgebracht; het is echter niet voldoende – het is ook noodzakelijk dat hem duidelijk wordt dat de Nederlandse taal van groot belang is. Anders kan de PABO-student nog zo goed Nederlands leren, maar zal het niet tot veel gevolg leiden. Men hoort wel eens de uitdrukking 'wie controleert de controleurs', maar in dit geval kan men de vraag stellen wie de onderwijzers onderwijst. Op de PABO-docenten rust een bijzonder grote verantwoordelijkheid. Op de Minister rust dan weer de verantwoordelijkheid aan de PABO-docenten de ruimte te geven die zij nodig hebben die verantwoordelijkheid waar te maken.

Hiermee komen wij dan weer terug op de uitvoeringsmaatregelen, die voldoende ruimte moeten scheppen om op de PABO een goede vorm van onderwijs te geven. De huidige budgettaire situatie geeft reden tot zorg. Ik zou niettemin op de Minister een beroep willen doen om het belang van het onderwijs op de pedagogische academie buitengewoon hoog te stellen.

□

De heer **Vis** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Dit wetsontwerp is er een uit een reeks van min of meer in elkaar grijpende voorstellen. Ik dacht origineel te zijn met deze woorden, maar anderen hebben dit vanmiddag ook al gezegd. De invoering van de PABO's is natuurlijk heel sterk het gevolg van de herziening van het lager onderwijs en meer speciaal van de integratie van het kleuter- en het lager onderwijs.

Deze samenhang maakt het ons eerlijk gezegd niet gemakkelijk. De bewindsman weet ongetwijfeld dat onze fractie bij de behandeling van de Wet op het basisonderwijs indertijd zo veel bezwaren had, dat zij ten slotte tegenstemde. Maar als deze wet eenmaal is aangenomen, moet men zich dan ook verzetten tegen de daarmee samenhangende wetgeving, die in zekere zin een sequeel is van het voorafgaande?